

Amaia Vazquez

«Gure gizartea plazeraren etsaia da»

Inoiz hartu al duzu besotan behin izan zinen haurra?

UXUE ALBERDI

Argazkiak: Dani Blanco

Psikologo askok bezeroen haurtzaroa aztertu ohi duzue haien orainaldiko korapiloak askatzeko. Nolako izan zen zurea?

Pertsona guztiok egiten gara familia-testuiguru jakin batean, familia estilo batean. Nire familia langilea, intelektuala eta oso konprometitua da. Horrek markatu ninduen lehenbizi. Asko damutzen naiz gauza batekin: Marx 14 urterekin irakurri nuen, eta hori ez da egin behar. Egoera politikoak ere izugarritzko eragina izan zuen nigan: Francoren errepresioak, arlo guztietakoak. Oso goiz hasi ginen hainbat taldetan militatzen, eta horrek bere abantailak eta desabantailak izan zituen gudan. Asko irakatsi ziguten borroka haiek, baina freskotasuna galdu genuen. Feminismoaren diskurtsoaren hasierak ere asko markatu ninduen, orduan sortu zitzaizdan sexologia ikasteko grina. Gu oso liberallak ginen, gure belaunaldikoak izan ziren birjinitatearen transgresioa, intsumisioa, neska-mutilen arteko harreman libreak... Gure koadrilan transgresioa eta askatasun grina eguneroko ogia ziren. Ikasi ere institutu esperimental batean ikasi genuen: libururik gabe, irakasle oso gazteekin –eta denak Alderdi Komunistakoak, LKIkoak...-. Faktore horiek guztiek asko osatu ninduen pertsona bezala.

Askotan aipatu izan duzu zure haurtzaroan sexu-errepresioa esplizitua zela, eta oraingo uestzko askatasun hau are arriskutsuagoa dela.

Gure garaietan esaten ziguten: “Masturbatzea txarra da”, “masturbatzea bekatua da”, “neskak ez dira masturbatzen”, “birjinitatea oso balore inportantea da”, “neskek ez dituzte genitalak erakusten”... Mezuak oso zuzenak

ziren eta, beraz, transgreditu nahi zituenak zuzenean transgreditzen zituen, ez zegoen ezkutuko zirrikiturik. Gaur egun, teoriarik, dena da posible, baina baita zera ere, errepresioaren bideak aldatu egin dira. Mutil askok, esaterako, exijentziaren bidetik erreprimitzen dute euren burua. Esaten zaie: “Neskak multiorgasmikoak dira”, eta haien neskalagunek ez badituzte bost orgasmo izaten errudun sentitzen dira, frustratuta eta euren desioan erreprimetuta. Informazio jakin bat emozioen kontra erabiltzea da errepresioa. Nesken kasuan, aldiz, ez zaio “ezin dituzu kulerok erakutsi” esaten, “eseri ondo” esaten zaio. Badirudi ez dugula erreprimetzen, baina gauza bera da! Ezkutututa, baina errepresio berbera. Oso errepresio sotila. Gaur egungo mito sexualak lehengoak bezain errepresioarek dira eta, nire ikuspegitik, okerragoak, ezkutukoak direlako eta gure benetako desioetik asko urruntzen gaituztelako.

Sexu-hezkuntza eta psikologo-terapeuta lanak uztartzen dituzu, baina bi lanetan abiatzen zara

Nortasun agiria

Amaia Vazquez Deustun jaio zen 1961eko urriaren 3an, baina Hernanin du bizitokia aspalditik. Psikologo klinikoa eta sexologoa da, eta hainbat arlotan aritzen da lanean: haur eta gaztetxoaren prebentzioan eta irakasleen eta gurasoen formakuntzan, psikoterapian... Hernanin du kontsulta, eskolaz eskola eta herriz herri aritzen da hitzaldiak eta formakuntza zikloak ematen eta irrati uhinetan ere ezaguna da bere ahotsa.

puntu beretik: bizipenek sortzen dizkiguten emozioetatik.

Hala da. Azken finean, depresioaz hitz egitea, sexualitateaz hitz egitea, haurren beharrez hitz egitea... emozioez hitz egitea da. Nola kudeatzen ditu gure izaerak emozioak? Hori da galdera. Gu pozik egoteko, ongi egoteko eta plazerean egoteko programatuta jaiotzen gara, baina, zoritxarrez, hainbat aldagairen ondorioz, maiz ez da posible izaten egoera horretan mantentzea. Beraz, egin behar dugun bakarra biologiak ematen diguna berreskuratzea da. Hori bezain sinplea eta konplexua da gure lana.

Beraz, zoriontasuna desikaste ariketa da?

Zoritxarrez, bai. Egoera naturala, biologiak markatzen diguna ondo egotea da, lasai eta zoriontsu egotea, baina berreskuratu egin behar izaten dugu, bidean galtzen baitugu. Eta, hain zuzen, horixe da psikologoaren lana: desprogramatzea. Eta zenbat eta lehenago hobe, horregatik da hain garrantzitsua haurren prebentzioa.

Haurren prebentzioaz ari zarenean, zertaz ari zara?

Umearengan dago gakoa. Haurtzaroan dago gakoa. Gure garaian uste zen umeak ez zirela ezertaz ohartzeko eta ez zutelako ezer behar. Baina kontrakoa da! Umeak dena daki, eta

dena behar du. Garai hartan emakumeak lan mundura eta eremu publikora ateratzen ari ginen, familiaren egitura aldatzen ari zen eta haurren behar emozionalak ezkutatu egin behar ziren, emakumeak errudun senti ez zitezten. Haurtzaindegira eraman behar genituen, ezin genituen besotan hartu gaizki ohitzen zirelako, negar egiten zutenean ez zitzaaien kasurik egin behar, emakumeak haurdunaldia eta erditzeak teknologiaren eskutan jartzen hasi ziren, haurrei ez zitzaaien bularra eman behar... Filosofia hori zabaldu zen, mezu horiek bidali zizkiguten. Eta haur asko emozionalki abandonatuak izan ziren. Haur bat emozioa eta sexualitatea da, erotismoa eta plazera, eta kutsatzen ez badugu haurra osasuntsu haziko da. Haurtzaroan beti daude presente gorputza, plazera eta jakinmina. Haurrei kontaktuaren bidez plazera ematen badiegu, gerora ez diote plazerari beldurrik izango.

Oro har, plazerari beldurra dion gizartean bizi garelako uste duzu?

Bai, hori da nire filosofiararen ardatza. Masokismoan heziak izan gara. Lehen argi zegoen, erlijio katolikoak sufrimenduaren eta sakrifizioaren apologia egiten zuen, baina gizarte modernoan dena plazera dela saltzen digute, dena dela libertatea, aisia, eta "orain eta hemen" bizitzea. Eta gezurra da. Saltzen

diguten plazerak euforiarekin du zerikusia, depresioaren beste aldearekin. Euforia ihesbide emozionala da. *Boteiloia* plazera da? Hamabost zerbeza eta hiru kokaina marra dira plazera? Futbol partida bateko aztoramendua da plazera? Hori ez da plazera. Gizarte modernoan plazeraren kontzeptua ez dago ondo definituta. Lanean hasi nintzeanean ohartu nintzen bezero askok, ondo sentitzen hasten zirenean, bat-batean, izugarriko atzerapausoa izaten zutela. Plazerera hurbildu ahala, beldurtuta, atzera egiten zuten bezeroek. Ezin zuten ondo egotea jasan. Sistema oso ondo antolatua dago guk ezer senti ez dezagun. Horretan dago oinarrituta makina, sentimenduen ukazioan. Denbora apur bat hartu eta sentitzen hasten bazara, akabo, kaka eginda zaude, hobe lanera itzultzea. Gure gizartea plazeraren etsaia da.

“Munduaren historian psikologoaren beharreakin jaio diren lehenengo haurrak sortu ditugu” kantatzen du Mikel Markezek.

Erabat ados nago, nik nahiago nuke umeeke benetan hainbesteko beharrik ez izatea, eta horretarako egiten dut lan prebentzioan eta osasunean. Nik sufritu egiten dut haurrak sufritzen ikustean.

Hala ere, “haurtzaro zoriotsua”ren mitoak indar handia du oraindik.

Zoriontasun puruaren ideia gezurra da, haurrek sufritu egiten dute, baita sano egonda ere. Haurtzarora berez zoriotsua da, baina baita konfliktu betea ere. Krisiei eta konfliktuei esker garatzen gara, baina konpainia eta laguntza behar ditugu krisi horietan. Beraz, haurren zoriontasuna helduen eskuetan dago neurri handi batean. Sufrimenduz ari garenean sufrimendu emankorra eta suntsitzailea bereizi behar ditugu. Helduok onartu egin behar dugu haurren sufrimendua, eta beraie ondoan egon behar dugu eraikitzailea izan daitekeen sufrimendua suntsitzaile bilakatu ez dadin. Gurea amortigoadore lana da. Autonomiarantz joaten lagundu behar diegu, abandonatu gabe eta gain-babesik gabe.

Haurren prebentzioa haurdunalditik eta erditzetik bertatik hasi behar dela diozu. Gaur egun emakumeen %95a epiduralarekin erditzen da, “zertarako alferrik sufritu?” argudiatuta. Zergatik zara zu erditze naturalaren aldekoa?

Ama izan nintzen garaian haurdunaldia eta erditzea medikuen eskuetan jartzen ziren, eta emakumeek protagonismoa galdu zuten erabat. Nik, feminista izanik, emakumezkook –eta gizonezkoek ere bai– guraso izatea erabakitzen dugunean gure protagonismoa

Sexuaz euskaraz

“Iraultza izan zen sexologiaz euskaraz hitz egiten hastea. Lehenengo urteetan diskurtso harekin gazteak praktika ez-sanoetara bultzatzen ari nintzela esaten zidaten, helduak oso inbadituta sentitzen ziren... Esperientzia dibertigarriena Euskadi Irratikoa izan zen: Arantxa Iturbek eta Jaime Otamendik Euskadi Irratian elkarrizketa egin zidaten eta nik zakilaz, orgasmoaz, klitoriaz, plazeraz eta gorputzaz hitz egin nuen. Hitz haiek, euskaraz, eztanda egiten zuten belarrietan. Hala ere, Arantxak eta Jaimek eurekin astero kolaboratzea eskaini zidaten, eta nik onartu. Gainera, goizez egiten genuen, pentsa. Telefonoa sutan jartzen genuen: haserre deitzen zigun jendeak, ea nolatan egin genezakeen saio hura diru publikoarekin”.

berreskuratu behar dugula uste dut. Lan munduan, sexualitatearen munduan, harremanetan eskuratu behar dugun bezala, haurdunaldian eta erditzeetan ere bai. Garai hartan ospitaleetan jaio bezain pronto umea amarengandik bereizten zuten sei orduz. Ez zuten emakumearen erritmo naturala errespetatzen, denak lehenbailehen erditu behar ziren, zesarea kopuruak gora egin zuen... Zorionez, duela urte pare batetik hona asko hobetu dira gauzak ospitaleetan. Bi gauza defendatu behar ditugu: emakumeen protagonismoa beren haurdunaldi eta erditzeetan eta haien umearekiko lotura, ama-umeen behar afektiboak errespetatzea: haurra jaio bezain pronto amarengandik ez bereiztea, haurra ez berehala bainatzea, koloniarik ez botatzea... Eta edoskitze naturala bultzatzea, jakina.

Teknologia gurasoen independentziaren mesedetan garatzen dela esaten da, ordea.

Teknologia gurasoak eta haurrak lehenbailehen bereizteko garatu da, eta zenbat eta lehenago bereizten dituzun, haurrek orduan eta dependentzia handiagoa izango dute. Haurrei dependentzia bizitzen utzi behar zaie gero autonomoak izan daitezen. Dependentzia bizitzen utzi zaien haurrek 7-8 urterekin haiea hartzera bidaltzen zaituzte, eta 15ekin zer esanik ez, ikaragarri autonomoak izaten dira. Jakina, gero hori onartu behar da, beraie autonomia errespetatu behar dugu, bertigoa ematen du haurrak gauza askotarako jada ez gaituztela behar sentitzeak. Baina hori da bizitza. Zertarako ekartzen ditugu haurrak mundura? Beren bizitza bizi dezaten.

Zeintzuk dira pertsonak zoriontasunetik urruntzen gaituzten faktore nagusiak?

Hasteko, lan-sistema. Denbora pila bat kentzen digu alferrik. Bestetik, ez dakigu harremanetan egoten, ez dakigu jendearengana maitasunetik, afektibitateetik hurbiltzen. Bakardadea, indibidualtasuna... Eta arrazionalitatearen inperioa emozioen kaltetan.

Urteotan, pertsona, kasu eta bizipen asko eza-gutu dituzu, zeintzuk esango zenuke direla gaur egungo blokeo nagusiak?

40 urtetik beherako pertsonak dira gizarte aldaketaren ondorio latzenak jasan dituztenak. Gaur egun bakarrik geratzeari edo abandonatuak izateari diogun beldurrarekin aritzen gara lanean, batez ere. Beldur hori berezkoa da haurtzaroan baina, zoritxarrez, askok benetan bizi izan dute abandonuaren esperientzia, eta horrek izugarri markatzen gaitu, baldintzatu egiten du gerora harremanak eraikitzeke izango dugun modua. Zailtasunik handienak

harremanetan ikusten ditugu: dependentzia guztiak hortik datoz. Esango nuke abandonatuak izan garela emozionalki, batzuk gehiago eta beste batzuk gutxiago. Kasu gutxi egin digutela uste dut, mimo gutxi egin dizkigutela, sasi-autonomiaren mesedetan asko exijitu digutela kognitiboki, eta ezin izan diogula egoera horri erantzun. Ez digute dependentzia bizitzen utzi, eta behar horretara kateaturik geratu gara. Baina, jakina, dependentzia bizitzen uzteak lehenengo zazpi urteetan umea zintzilik izatea esan nahi du, eta guk haurrak berehala autonomoak izatean nahi dugu: 4 hilabeterekin haurtzaindegira eramaten ditugu. Eta haurtzaindegiak beharrezkoak dira, baina ez gaur egun daukagun filosofiarekin! Daukagun egitura sozialean haurra azkena da. Aurrena behar luke, baina azkena da. Gu haurtzaroaren defendatzaile sutsuak gara, gauzak gaizki egiten ari dira, gero eta gehiago dira haurtzaroko gaixotasunak: asmak, bronkiolitisak, anginak, hiperaktibitatea... Hiperaktibitatea: hara hor benetan gertatzen dena ezkutatzeko modernitateak sortu duen beste diagnostiko bat. Hiperaktiboa da, ados. Aztoratuta dago, ados. Eta nola eutsiko diogu? Nola kontenituko dugu? Dopaminarekin? Ala gure gorputzarekin? Psikologoek, irakasleek eta gurasoek badakite, sen ona aplikatzen dutenean bai behintzat, gorputzak sendatu egiten duela.

Eskoletan ere norabide honetan egiten duzulan?

Eskoletara kasuak ikuskatzera joaten naizenean ere atxikimendua da aztertzen dudana. Eta askotan esaten diet: badakizu zer behar duen zure haurrak? Besotan hartzea, besterik ez. Kulunkatu egin behar duzu berriro, txikia zenean bezala bildu, babestu. Besotan hartzeko eskatzen dizun bakoitzean, hartu. Eta gaixotasunak desagertu egiten dira. Orain esaten ari naizen hau ez da guk asmaturikoa, sen ona da, hainbat leku eta garaitan mila aldiz egiaztatu dena. Baina zer gertatzen da? Lan sistemaren eta sistema kapitalista-ekoizlearen aurka doala. Hain zuzen, sistema hori pertsonen aurkakoa delako. Azken batean, zer egin dugu? Haurtzaindegiak eta teknologiak garatu ditugu

AZKEN HITZA

Lehortea

“Duela urte batzuk oso gutxi ziren bularra ematerik ez zuten emakumeak. Baita haurdun geratzerik ez zutenak ere. Gero eta gehiago dira arazoak eta horrek gauza bat argi uzten du: emakumeek amatasunerako gaitasuna galdu dugu. Emankortasuna galdu dugu. Emankorra izateak ala ez izateak, esnea izateak edo ez izateak amatasuna bizitzeko moduarekin, horrek sortzen dizkigun emozioekin du zerikusia. Nondik bizi dugu amatasuna? Emozioetatik ala exigentzia sozialetik?”.

emakumeok ere gizonak bezala bizi ahal izateko, produkzio sistema berberean kateatuta. Zergatik kabitu behar dugu denok eredu berberean eredu horrek, gainera, gaixotu egiten bagaitu? Baina emakumeok oraindik patriarkatuak ezarritako baloreekin ateratzen gara gizartera, eta gure umeak galtzaile ateratzen dira. Egiaztatuta dago: atxikimendu sendoko umeek askoz ere gutxiago erabiltzen dituzte osasun zerbitzuak.

Beraz, zein da ondorioa, sistema-ri ez zaiola pertsona osasuntsuz eta zoriontsuz osaturiko jendarterik komeni?

Hori da nire galdera. Ez dut beste erantzunik aurkitzen. Diskurtso hau oso marjinala da eta, zabaltzen ari den arren, ideia hauek gauzatu ahal izateko azpiegiturarik bermatzen ez badugu, lortzen dugun gauza bakarra gurasoak errudun sentiaraztea da. Haurrak era batera hezi nahi dituzten arren eguneroko martxak, sistemak ez die-lako zirrikiturik uzten. Errepresioaz ari gara berriro, errepresio postmodernoaz. Haurrei egiten diegun kalteaz ohartzten garen arren betiko

martxan jarraitzen dugu. Nola liteke? Gaur egun, hazkuntza mota hau praktikatu ahal izateko erabat alternatibo bilakatu beharra daukazu, eta paradoxa da, naturalena delako alternatiboa.

Aipaturiko guztiak aberatsen arazoak direla diote batzuek, okerrago biziko bagina ez geneukakeela halako arazorik.

Argi dago elikatzeko borrokan ari denak bi arazo dituela, gosea eta agian, guk lehen munduan bezala, depresioa. Hemen depresio gehiago dagoela? Bai, baina berriro diot, aldaketa estrukturalengatik. Ez da egia gosea baduzu depresioa joaten zaizula. Oinarrizko behar hori asetzeko indarra aterako duzu, baina depresioak hor jarraituko du. Gizarte tradizionalan, jendeak argi ikusten zuen zer zen zoriontsu izaten uzten ez ziona, egitura, errepresioa izan arren, argia baitzen. Baina gaur egun jende asko errudun sentitzen da zoriontsu ez izateagatik. Gehien entzuten dugun esaldia horixe da: “Dena daukat, zoriontsu izan behar nuke, baina ez nago ondo”. ■